

Artūrs Utināns
Dr.med., docents
RSU Psihosomatiskās medicīnas un psihoterapijas
katedra

Mārtiņš Zīle un sintētiskā medicīna

Profesors Mārtiņš Zīle ir pazīstams kā pirmās neatkarīgās Latvijas iekšķīgo slimību ārsts, Latvijas Universitātes rektors un medicīniskās sintēzes teorijas attīstītājs. Latvijas psihosomatiskās medicīnas ārsti profesoram Mārtiņam Zīlem ir lielu pateicību parādā par vairākiem medicīniskās sintēzes teorijas pamatelementiem. Vispārējās jeb internās medicīnas ārsts, profesors M.Zīle, varētu teikt, propogandēja tādus terminus ‘psihoterapeits’, ‘psihosomatika’, ‘psihokūmiķis’, ‘dvēseles pētniecība’, ‘psihoanalīze’, Freida pieeja, Junga analītiskā psiholoģija un Ādlera pieeja. Pazīstamais profesors uzskatīja, ka, ārstējot jebkuru slimību, “somatoterapija un psihoterapija jāveic ne tikai vienlaikus, bet arī savstarpēji saistīti.” Tas bija aicinājums ārstiem skatīties uz pacientu kopumā: “Lai būtu kompetents psihoterapeits, ārstam vajadzīgas ne vien ļoti labas psihoanalītiskas spējas, bet arī ļoti plaša psihosintētiska izpratne”. [1; 187.lpp]

Neskatoties uz psihosomatiskās medicīnas ārstu pateicību par profesora Zīles ieguldījumu psihosomatikā, jāievēro, ka paralēli zinātniskiem uzskatiem viņam piemita arī visai nezinātniski uzskati, kurus zinātniskā, uz pierādījumiem balstītā medicīna, tai skaitā psihosomatika, varētu neatbalstīt. Šos uzskatus var iedalīt

pseidozinātniskos, metafiziskos, reliģiskos un maģiski-
ezotēriskos. Pseidozinātnisks bija Darvina evolūcijas
teorijas noliegums bioloģijā, ticība Pasaules ētera idejai
fizikā un tādi jēdzieni kā ‘dzīvā viela hromatīns’, kas ir
‘specifiska pasaules ētera koagulācijas forma’ vai arī
‘specifiska pasaules ētera viļņu enerģijas augstsprieguma
akumulācija’ [1; 145.lpp]. Profesors M.Zīle rakstīja pret
evolūcijas teoriju: „Katrā ziņā es instinktīvi jūtu un bez
tam vēl no ārstnieciski loģiskas pētnieka domāšanas zinu,
ka es un mēs visi neesam cēlušies no pērtiķa. Šī
izcelsmes mācība, tāda, kāda tā pašlaik ir, izriet no
nepareizām hipotezēm. No atlikušo kaulu salīdzināšanas
nevar taisīt adekvātu slēdzienu par izcelsmes
kopsakarību.” [1; 197.lpp] Profesors diemžēl neuzraksta,
no kā tad vēl mēs varētu būt cēlušies. Diez vai Zīle ticētu
kādai ieceļošanai no kosmosa (vismaz neko tādu viņa
rakstos neatradu). Atliek vienīgi bībeliskā versija. Taču
atklāti savos darbos atbalstu Vecās Derības versijai
profesors Zīle neizvirza. Nav izslēgtas vēl kādas
ezoērisko teoriju versijas, kā gara, dvēseles un materiālā
ķermeņa kopīga evolūcija. Jāsecina, ka profesors Zīle
nespēja atzīt aklas evolūcijas versiju, kurā cilvēka
smadzenes izveido akli dabiskās izlases spēki.

Par Pasaules ētera ideju profesors Zīle rakstīja: „Biologi
un fiziķi ir vienisprātis, ka visu norišu — kā neorganisko,
tā organisko — pamatā ir kosmiskā ētera enerģija. Arī
domātājs ārsts šādam uzskatam pievienosies.” [1;
133.lpp] Lai gan Zīle atzīst, ka Einšteina relativitātes
teorija ētera pastāvēšanu noliedz un ka daudzi fiziķi
norāda uz Enšteina maldiem [1; 125 lpp], profesors
noklusē vēl citu fiziķu nepiekrišanu ētera teorijai.
Jāpiebilst, ka pasaules ētera hipotēze tika apgāzta vēl

1887. gadā Mihelsona un Morleja eksperimentā (Michelson, Morley). Savā medicīniskās sintēzes teorijā profesors vēlējās savienot kopā fiziku, ar bioloģiju, bioloģiju ar filozofiju un reliģiju (tas ir nemateriālo). Par Pasaules ētera saistība ar psihi Zīle rakstīja: „Nevis hromatīns pats par sevi ir dzīvība un dvēsele, bet gan viss dzīvais, viss dvēseliskais ar pasaules ētera sprieguma palīdzību par hromatīnu sabiezinātais var izskanēt kā dzīves simfonija.” [1; 142.lpp] Šis apgalvojums liek domāt, ka pasaules ēters tika uztverts kā kāda maģiska dzīvību radoša enerģija. Zīle rakstīja, ka katrā šūnas kodolā koncentrēts milzum daudz pasaules ētera enerģijas. Savukārt tā saucamo garīgo fenomenu saiti ar matēriju Zīle iztēlojās: „Nevis pasaules ēters kā neredzama, tomēr materiāla viela, kā fizikāla enerģija var pasaules norisēm piešķirt nepieciešamo kustību un virzienu, bet gan tikai garīga enerģija. Impulsa devējs, nepārtrauktais impulsators var būt tikai gars, jo tikai garam pieder iniciatīva, tikai garīgais ir visas kārtības pamatu pamats.” Viņš uzskatīja, ka „tikai stūrgalvis var liegties atzīt, ka jau visu neorganisko pasauli caurauž gara kārtības faktors. Visa matērija ir un vienmēr būs apgarota.” [1; 137.lpp]

Pie maģiskiem un reliģiskiem pasaules uzskatiem Zīles sintētiskās medicīnas teorijā var pieskaitīt jēdzienus ‘medicīniskā metafizika’, ‘gars’, ‘garīgā enerģija’, ‘dvēsele’, ‘dzīvības enerģija’, ‘pirmenerģija’, ‘transcendence’, ‘kosmos’, kā arī nāves iestāšanās ideisku noliegumu. Dažbrīd tās ir panpsihisma idejas, ka Zīle raksta: „Visa nedzīvā matērija ir gara caurstrāvota.” [1; 141.lpp] Kaut kādu iemeslu pēc profesors Zīle tā saucamo fizikālo jeb materiālistisko monismu ārsta

izglītība uzskatīja par apdraudējumu: „Cilvēces vadītājiem un ārstiem domātājiem vajadzētu atzīt materiālistiski mehāniskās piespiedu mācības lielās briesmas brīvai un veselai cilvēka personības veidošanai.” [1; 165.lpp] Un viņš aicināja ārstus izvest diferenciālo diagnostiku starp tādiem tīri garīgiem terminiem kā ‘dvēsele’ un ‘gars’: „Medicīnā jēdzienus *gars* un *dvēsele* lieto jaukti (lat. *promiscuus*). Runā par garīgajām un dvēseles slimībām, it kā tās piederētu pie vienas un tās pašas kategorijas. Mēs redzam, ka tas izklausās samudžināti. Gara slimību, kur gars tiek domāts kā sākotnējs pamats, nav. „Mēs tagad saprotam, ka gars kā tāds nevar saslimt. Saslimt var tikai tas, kas var reaģēt, attiecīgi, kas var reaģēt bioloģiski, proti, veidojums, kas atspoguļo dzīvo un nedzīvo, attiecīgi hromatīna kodolu un šūnas plazmu kā korelatīvu, saslēgtu vienību.” [1; 144.lpp] Šo uzskatu dēļ Zīlem bija domstarpības ir zinātniskāk vai materiālistiskāk domājošajiem kolēģiem.

Savu reliģisko un garīgo uzskatu dēļ profesors Zīle pret materiālistisko psihoanalīzes teoriju izturējās piesardzīgi, rakstot: „Labs psihoanalītiķis vēl nebūt nav labs ārsts un ļoti bieži ne labs psihoterapeits”. [1; 187.lpp] Daudz vairāk profesors atzīmēja Junga teoriju, kurā tika izmantoti jēdzieni kā gars, dvēsele, reliģija. Domājams, ka tieši šo iemeslu dēļ Zīle rakstīja: „Liekas, ka šai virzienā Jungs ar savu pētniecisko domāšanu nokļuvis vistālāk.” [1; 201.lpp] Profesora Zīles mazmeita Irina Kismane-Zīle raksta, ka K.G.Jungs bieži aicināja Zīli uz analītiskās psihoterapijas kongresiem, kuros Zīle uzstājās arī ar saviem referātiem. [2; 103.lpp]

Tas nenozīmē, ka profesora Mārtiņa Zīles uzskati ir novecojuši. Mūsdienās sintētiskās medicīnas analogs ir integratīvā vai holistiskā medicīna, kas integrē zinātnisko medicīnu ar alternatīvo medicīnu ar pseidozinātniskiem, maģiskiem vai gara elementiem. Šī nozare nav atmetusi jēdzienu par ēteru vai arī bez grūtībām to nomainījusi ar citiem fizikas jēdzieniem kā, piemēram, ‘stīgu teorija’, ‘tukšās telpas enerģija’, vai arī izvirza savus pseidozinātniskus jēdzienus kā ‘kvantu apziņa’, ‘hologrāfiskais visums’ vai ‘hologrāfiskais DNS’. Tādējādi var teikt, ka profesors Mārtiņš Zīle ir veicinājis gan internās medicīnas, gan psihosomatiskās medicīnas, gan holistiskās medicīnas attīstību.

Literatūra.

1. Mārtiņš Zīle. Par ārsta pasaules skatījumu un slimības jēgu. Uzsaukums dzīvības sintēzei. Sastādītājs Valdis Pīrāgs. Medicīnas Apgāds, 2011.
2. Irina Kismane-Zīle. Atmiņas par Mārtiņu Zīli. // Profesors Dr. med. Mārtiņš Zīle. Dzīve un darbs. Sastādītājas Daina Gavare, Aija Putniņa. LU Akadēmiskais apgāds, 2014.